

den relevanta

Fritänkaren

Nr. 105 April 2002

Tionde årgångens nummer 4

Innehåll :

	Barcelona, mars 2002	2
	Alternativ amerikanism	2
	Percy Barnevik och pensionärerna	3
	Ahasverus, del 19: <i>Berlin 1925</i>	4
	<i>Månadens diktare: Ensam mot världen (J.J.Rousseau)</i>	6
	Candide i verkligheten	8
	Mysteriet Schumann än en gång	8
	Månadens film (<i>Anthony Asquith</i>)	11
	Kalender, april 2002	12
Europa:	Hälsoresan del 6: <i>Ringo och doktor Sandy</i>	12
	Festresan, del 11: <i>Palermo</i>	14
Indien :	Den definitiva Ladakhresan, del 7: <i>Wanla</i>	16
	Kloster och kluster i Ladakh, del 15: <i>Rekordresan</i>	17
	Hårda bandage i Himalaya, del 14: <i>Te vid Sarankot</i>	19

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer. Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.)

Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 200 kr (även i Danmark och Norge; i Finland: 150 mk)

Tvåårsprenumeration : 300 kr

Redaktionsslut för detta nummer : 21.3.2002

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 117

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress:

<http://hem.fyristorg.com/aurelio/>

där vi även nu småningom lägger ut alla gamla nummer av *Fritänkaren*.

Hittills finns nr. 1-17 samt 49-103 tillgängliga där.

e-post-adress: lanciai@hem.utfors.se

eller: clanciai@hotmail.com

Barcelona, mars 2002

Vid EU-toppmötet i Göteborg juni 2001 demonstrerade 20,000 mot toppmötet och dess centraliserings- och globaliseringspolitik. Nästa internationella toppmöte av samma slag ägde rum i Genua senare under året med 100,000 demonstranter av vilka en blev dödad genom överlagt polisvåld. I Barcelona demonstrerade nu i mars 250,000 mot globaliseringen och centraliseringen av världskapitalismen. Kan då alla dessa frenetiskt demonstrerande hundratusentals människor ha fel?

Det framgår inte ur massmedia att de flesta är fredsdemonstranter som är helt mot våld. Bara de våldsamma inslagen visas offentligt, då massmedia bara lever på sådant som är uppseendeväckande, chockerande och dramatiskt. Nyheter sovras inte efter kvalitet eller vikt utan efter sensationsvärde och effektivitet. Massmedia lever helt och hållet på sin gammentalitet: ju värre katastrof och blodspillan, desto bättre utdelning. Därför bör man egentligen aldrig se på nyhetsprogram på TV.

Men det var inte detta de 250,000 demonstranterna i Barcelona vände sig mot. Vad denna lavinartat tilltagande världsförörelse vänder sig mot är råkapitalismens misshushållning med världen med global miljöförstörelse som följd. Vad de vänder sig emot är förfulningen av den mänskliga miljön, den tilltagande steriliseringen av städerna som av det hårda samhället omvandlas till omänskliga betong- och asfaltöknar, där snart de enda tillåtna byggnaderna blir betongkuber, höghus och skyskrapor. De vill sätta stopp för avhumaniseringen av mänskligheten och denaturaliseringen av miljön, samhället och världen, medan världsledare som president Bush insisterar på motsatsen: att accelerera energiförbrukningen med tilltagande förbränning av fossila bränslen, så att växthuseffekten skall gå snabbare och storkapitalisterna tjäna mera pengar på kortare tid innan det är för sent....

Alternativ amerikanism.

Det händer underliga saker i Amerika. Fler och fler av garantierna för konstitutionell rättvisa håller på att fuskas bort, bland annat

- yttrandefriheten och friheten att fredligt samlas i grupper,
- förbuden mot olaga intrång, husundersökning och beslagtagande av material,
- förbud mot arrestering och kvarhållande i fängelse utan rättegång på obestämd tid,
- den medborgerliga rättigheten till offentlig rättegång,
- samt skydden mot grymma och ovanliga straff.

Telefonavlyssning och Internetövervakning kan ske utan juridisk kontroll. Husundersökningar kan genomföras utan bemyndigande därav. Statsåklagaren har rätt att utse och stämpla lokala grupper som terrorgrupper. FBI kan skaffa sig tillgång till vilka uppgifter i vilka arkiv som helst, exempelvis patientuppgifter och ekonomiska uppgifter.

CIA kan utse vem som helst till att bli övervakad. Regeringen har rätt att ta ifrån människor deras rätt till privatliv medan den samtidigt har rätt att hemligstämpla vad som helst av sina egna undersökningsresultat.

"Det råder idag en stor fruktan i USA. Den stora fruktan började när vi måste evakuera Capitolium den 11 september. Den fortsatte när regeringen lämnade Washington inför mjältbrandshot genom post som troligen kom från regeringslaboratorier. Den fortsatte när riksåklagaren proklamerade undantagstillstånd på grund av terrorhoten och presenterade undantagslagar som satte medborgerliga rättigheter på undantag. Den fortsatte när bandinspelningarna med Bin Laden offentliggjordes samtidigt som Presidenten kungjorde sin skrotning av ABM-avtalet. Den fortsätter idag genom avspärningen av Capitolium, genom de kamouflerade vakter som patrullerar utanför och tilltalar varje passerande kongressledamot och

genom de labyrinter av betongblock som vi måste passera varje gång vi går till omröstning. Undantagstillståndet har isolerat oss i ett tillstånd av fruktan, där vi saknar medel att bemöta de intrigspel och krigsspel som lanseras av vår ej folkvalde president och hans ej folkvalde vicepresident.

Kongressen gav Presidenten fullmakt att bemöta attackerna den 11 september, men vi gav honom inte fullmakt att göra det precis hur som helst.

Vi gav honom inte fullmakt att invadera Irak.

Vi gav honom inte fullmakt att invadera Iran.

Vi gav honom inte fullmakt att invadera Nordkorea.

Vi gav honom inte fullmakt att bomba civila i Afghanistan.

Vi gav honom inte fullmakt att inspärta fångar på obestämd tid i Guantanamo Bay.

Vi gav honom inte fullmakt att skrota Genèvekonventionen.

Vi gav honom inte fullmakt att låta militärdomstolar och krigsrätt ersätta laglig rättvisa.

Vi gav honom inte fullmakt och rätt att upprätta mördarskvadroner.

Vi gav honom inte fullmakt att återupprätta COINTELPRO.

Vi gav honom inte fullmakt att återkalla *the Bill of Rights*.

Vi gav honom inte fullmakt att stryka ett streck över konstitutionen.

Vi gav honom inte fullmakt att kräva nationsbehöriga ID-kort av alla amerikaner.

Vi gav honom inte fullmakt att låta Big Brother bevaka oss genom kameror i alla städer.

Vi gav honom inte fullmakt att genomföra öga-för-öga och tand-för-tand-principen.

Vi bad inte att de oskyldigas blod, som omkom 11 september, skulle bli hämnat genom utgjutandet av oskyldiga bybors blod i Afghanistan.

Vi gav inte fullmakt åt administrationen att föra krig när som helst, var som helst och hur som helst.

Vi gav ingen fullmakt till krig utan slut.

Vi gav ingen fullmakt till upprättandet av en permanent krigsekonomi.

Och det är vad vi står inför. Presidenten har begärt \$45,6 miljarder extra i militära utgifter. De löpande utgifterna för försvarsåtgärder kommer att kosta nära \$400 miljoner. Samtidigt har Försvarsdepartementet aldrig fått uttrycka sin egen åsikt. Riksrevisorn har meddelat Kongressen att det saknas redogörelser för \$1,2 biljoner som Pentagon använt till transaktioner. Under de senaste åren hade Försvarsdepartementet införskaffat material för \$22 miljarder mer än vad de fått medel till. Denna skuld avskrevs medan det samtidigt lagrades inköpta reservdelar till ett värde av \$30 miljarder som inte behövdes.

Ändå ökar försvarsbudgeten för att bekosta system till att utkämpa kalla krig som tog slut för länge sedan och för att skaffa nya vapen och system på jakt efter nya fiender att bekämpa och nya krig att skapa. Detta har ingenting med terrorbekämpning att göra. Detta handlar bara om att göda en vapenindustri och dess maskineri med våra nationella rikedomar, vilket innebär riskerandet av vår nations framtid och riskerandet av själva demokratin genom tankemilitariseringen som nödvändiggör en militarisering av hela den nationella budgeten."

- Kongressledamot Dennis J. Kucinich, demokrat, Ohio. (översättningen är något förkortad.)

Percy Barnevik och pensionärerna

När hr Barnevik avgick från ABB fick han 930 miljoner kronor i pension av bolaget skattefritt. Det var helt enligt gällande avtalsnormer och enligt gällande sed på den tiden: det hade gått bra för bolaget, och den avgående chefen skulle därför belönas. En

annan låt i skällan blev det först när det efter Barneviks avgång började gå dåligt för bolaget och det började ställas obekväma frågor, som: "Kan det möjligen ha varit så att Barnevik avgick emedan han visste att det skulle börja gå sämre för bolaget?" vilket föranleder nästa fråga: "Var det i så fall rätt av honom att plundra bolaget på 930 miljoner kronor?" Då började aktieägare i bolaget reagera och kräva pengarna tillbaka.

Percy betalade pengarna tillbaka - dvs. hälften. En halv miljard behöll han, skattefritt. Jämför detta med vanliga svenska pensionärens lott. De får i folkpension 75,000 kronor om året, alltså drygt 6000 i månaden att leva på, vilket då skall täcka kostnaderna för mat, hyra, elektricitet, telefon, m.m. Men av dessa 75,000 drar staten 10,000 i skatt direkt på pensionen, så att pensionären aldrig får se dessa pengar. Pensionären har alltså bara på pappret 75,000 att leva på om året, men i verkligheten är det bara 65,000, alltså 5500 i månaden.

Man kan härav dra den slutsatsen, att för att kompensera sig för uteblivna skatteintäkter från sådana fallskärmsdirektörer som Percy Barnevik, som inte betalar ett öre i skatt, så går staten och stjälar pengar från folkpensionärerna i tron att dessa skall hålla käften om saken och inte ens märka det.

Är detta rimligt?

Ahasverus, del 19 : Berlin 1925.

För att övergå till någonting helt annat - 1925 befann jag mig i Berlin. Ett sällsamt rykte hade nått mina och andras öron, att en av tsarens döttrar hade överlevt revolutionen och hamnat i Berlin där hon nu låg på ett mentalsjukhus. Som alla andra tog jag denna historia för ett bedrägeri och trodde inte ett ögonblick på den, men så dök den genialiska mänskliga tanken upp: "Tänk om i alla fall....?" Och jag beslöt att ta reda på hur det förhöll sig med källan till det dunkla ryktet.

Efter mycket besvär fick jag stå ansikte mot ansikte med patienten. Det var en viss fru von Rathlef-Keilmann som gjorde mötet möjligt. Jag kom in till patienten, hon mötte mina ögon, och mitt hjärta ville spricka av sorg inför åsynen av denna kvinna, som knappast längre var en kvinna, än mindre en människa, ja, inte ens ett vrak av en människa. Det spelade ingen roll vem hon var. Hon fick lov att vara en bedragerska hur mycket hon ville, men jag såg i henne genast min älskade lilla storfurstinna, den minsta och mest levande av dem, om det så också bara var själen kvar. Hon var naturligtvis fullständigt oigenkännlig, men just därför var det omöjligt att inte besjålas av total medömkan med denna brända och brustna vrakspilla, som trots allt, det måste jag inse, *kunde* vara en sista spöklik kvarleva av den brutalt mördade yngsta dottern till tsaren. Hennes lik hade ju bevisligen aldrig ens påträffats efteråt. De andra liken hade man hittat rester av, men inte hennes och inte tsarevitj Alexejs. Detta mysterium är olöst än idag. Jag kunde inte behärska mig utan gick rakt fram till henne och sade på ryska:

"Ni är storfurstinnan Anastasia Nikolajevna Romanova."

Jag ville helt enkelt att det skulle vara så, och mitt påstående var nästan som ett kommando till henne. Och hon hörsammade mig genast och svarade mig genast lika spontant på engelska:

"Och ni är min fars hemliga astrolog."

Hon kom ihåg mig, och det genast!

I nästa ögonblick visste jag inte vad jag skulle säga, och även hon var gripen av förlägenhet, den så typiska romanovska förlägenheten, som så under hela hans levnad hade präglat den siste tsaren. Jag sade till fru Harriet: "Är det möjligt att få tala i enrum med henne?" Det var tyvärr alldeles omöjligt. Då återstod det bara för mig en sak att göra. Jag sade:

"Då måste jag be att få återkomma en annan gång. Ty jag är alltför upprörd för att kunna tala uppriktigt med henne nu inför andras ögon."

Hon verkade förstående och följde mig ut. När vi var ute sade hon:

"Ni vet nog inte vad ni åstadkommit. Alla tidningar har hävdat, att det faktum, att hon varken kan ryska eller engelska, bestämt bestrider att hon är den hon är. Men hon kan både engelska och ryska. Hon förstår dem men vägrar att tala dem. Men ni har fått henne att tala engelska. Vem är ni?"

"Det kan jag tyvärr inte säga," måste jag säga och avslutade besöket och gick. Och jag gick aldrig tillbaka.

Ty åsynen av denna av tiden mördade men dock levande kvinna hade varit för mycket för mig. Mitt hjärta grät oavbrutet i tre dagar. Jag kunde inte sova på nätterna. Blotta åsynen av möjligheten av denna enda överlevande spillra av en martyrfamilj, den bästa och hårdast hemsökta familjen i historien, hade störtat mig in i en avgrund av grubbel, ty i hennes närvarande gestalt stod en hel världs tragedi, undergång och öde att läsa, och i hennes väsen låg kärnan av denna universaltragedi.

Hon var liksom en hel värld och civilisation mördad av tiden. Den nya tiden hade massakrerat hela hennes oskyldiga familj och med sina gevärskolvar slagit sönder hennes ansikte, hennes jag och hela hennes förtröstan. Och ändå hade hon kanske överlevt. Räddad av en matros från Petersburg och hans bror, som funnit att en av tsarens döttrar ännu levde efter fusiljeringen, hade de lyckats smuggla henne genom hela Ryssland ut till det då ännu fria Rumänien och givit henne läkarvård i Bukarest, där hon födde matrosen Stanislav Misjkievitjs son, som alltjämt lever någonstans ingen vet var - i så fall den siste tsarens enda barnbarn. Som genom ett oerhört under hade denna sagolika flykt lyckats genom att den finansierades av Anastasias kläders insydda pärlor och rubiner. Men vad hade han räddat? Ett mänskligt vrak, en för alltid i djupet av sin själ mer än allvarligt skadad arkeologisk dyrbarhet från en svunnen tid som hörde hemma i en annan bättre värld, ett historiskt levande vittne som i den nya världen och tiden knappast kunde åstadkomma något annat än kronisk nervös frossbrytning hos de nya styrande i Kreml över att en av tsarfamiljen möjligen hade lyckats undkomma. Att det var den mest harmlösa medlemmen i den familjen, och att hon var chockad och själsligt oskadliggjord för resten av livet gjorde henne inte till en mindre livsfara och skräckspöke för dem. Deras systematiska utrotningsprojekt mot gårdagen hade misslyckats, och därmed hade för dem hela den bolsjevikiska revolutionen misslyckats.

Och här låg nu hennes sista möjliga kvarleva uppkastad på stranden av det världspolitiska havets stormar. Hennes räddare hade mördats i Bukarest, och det var omöjligt att spåra hennes son, som säkert fått ett främmande namn och kanske aldrig skulle lära sig något annat språk än rumänska. En annan räddare hade fört henne till Berlin, där hon väckt sensation genom att hon inte lyckats komma ifrån att hon kanske var den hon var, och i ett försök att komma ifrån sin egen tragedi hade hon hoppat i Landwehrkanalens svarta vatten men räddats igen mot sin egen vilja.

Hon var bara 24 år gammal men såg ut som en fyrtioårig helt utbränd och vanskapt otillräknelig mentalpatient. Hon var smal som ett skelett, vägde under 40 kilo, hade inga tänder kvar i överkäken och ville inte leva. Men hon levde, och det var hennes öde. Hon var en påtaglig gengångare från en förfluten tid vars enda mening var att med sitt blotta väsen skrika till mänskligheten: "Se vad ni har gjort med en nation, en epok och ett ädelt släkte!" Men den nya tiden var sådan att den ignorerade sådana fantomer, vars stämmor drunnade i den nya tidens grottekvarnar, fabriker och löpande band, grammofoner och mekanisk propaganda, det tjugonde århundradets mardrömsvärld av materiell fulhet, svart asfalt, död cement, steril betong och mördande funktionalism.

Ingen trodde på hennes realitet. Till och med hennes egen informator, fransmannen Gilliard, som fick träffa henne och var övertygad, förnekade henne sedan, fastän alla läkare som fick hand om henne måste konstatera att hennes liktorner, ärr och fysiska konstitution överensstämde till punkt och pricka med storfurstinnan Anastasias: samma i barndomen klämda krossade för alltid stela långfinger, samma bortopererade

födelsemärke på skuldran, och så vidare. Men Gilliard och hans nya tid, fabriksåldern med dess tröstlösa gråa arbetarmassor, som massakrerade tsarfamiljen i Jekaterinburg-Sverdlovsk, sade nej till henne fastän hon hade överlevt. Inte ens hennes farmor, kejsarinnan Dagmar i Köpenhamn, ville någonsin befatta sig med henne. Ty hela världen var ju full av falska Anastasior. Det fanns både en fransk, en polsk och Anna Andersson i Sverige, och med så många falska Anastasior kunde det inte finnas någon sann, ty det vore ju alltför odemokratiskt för att kunna tolereras av den nya sköna världen och tiden, som accepterade den ryska revolutionens berättigande och rätt till existens men icke Anastasias.

Hon hade ju inte ens några pengar. Hela världen var intresserad och beredd att omfamna och acceptera henne så länge det var ett känt faktum att tsarens miljoner väntade på henne i England, men när sanningen kröp fram, att tsaren tagit ut sina miljoner ur England under kriget och icke lämnat någon kvar, avbröts alla förbindelser med arvtagerskan och förnekades hennes existens, och det enda lagliga arv som tillhörde henne, sammanlagt 500 pund sterling, fränkandes henne, då hon ju enligt världshistorien hade avrättats i Jekaterinburg-Sverdlovsk 1918 och hennes närvaro i världen efter det icke kunde juridiskt bevisas; och de 500 punden tillföll i stället hennes kusin i Amerika. Hon var fullkomligt ointressant såväl ekonomiskt som politiskt, ty hon hade inga pengar och ingen makt, vilket ju storfurstinnan Anastasia hade haft. Alltså kunde hon inte vara storfurstinnan Anastasia. Det var helt enkelt en total omöjlighet och en fullständigt oacceptabel otänkbarhet.

Men jag fick se henne igen. Det var på ett annat sjukhus i Berlin, som jag besökte av en slump för att träffa en annan. Jag råkade genom två sköterskors samtal få veta att tsarens dotter, "bedragerskan", var där och tog reda på var, och i en minut fick jag träffa henne på tu man hand, då jag smög mig in i hennes rum.

"Jaså, där är ni igen!" sade hon på klingande engelska, vari jag hörde ett eko av tsarens röst, vars modersmål ju var engelska. "*Oh, it's you again!*" sade hon helt naturligt, och den här gången svarade jag henne på engelska och blev inte fullt så överväldigad av hennes jämmerliga fysiska tillstånd. Jag förstod genast att hon var bedövad av morfin. "Nå," sade hon rakt på sak, "ni dömde min far och Rasputin till döden. Vilket öde förlänar ni åt mig?"

Hennes ton var sådan att jag måste svara uppriktigt eller inte alls, men att inte svara alls hade för henne varit värre än döden. Därför svarade jag spontant, nästan utan att tänka på vad jag sade:

"Att få leva."

I samma ögonblick kom en sköterska in, och jag blev omedelbart utkörd. Men jag uppfattade hennes sista blick, som klart och tydligt kommunicerade till mig:

"Därmed har ni dömt mig till ett värre öde än döden."

Och ju mer jag tänkte på det, desto mer förstod jag att jag hade sagt till henne just det värsta som hade kunnat sägas av en sådan som jag till henne.

Hennes öde blev att få leva, att dömas till att vara och nödgas förbli Anastasia, den utmärklade dödssjuka enligt dossieren hopplöst sinnessjuka damen utan tänder i överkäken, med av hennes familjs mördares gevärskolvar sönderslaget ansikte och huvud, 39 kilo tung, bestående av bara skinn och ben, med kroppen i brand av sjukdomar, med sin familj och sin kultur, sin nation och sin själ förintad av den nya tiden och världen, som struntade i henne och förnekade hennes existens, som ville att hon skulle vara levande begravd. Hon representerade vad världen gjort allt för att försöka utrota, och hennes öde blev att leva i den världen, ett martyrium värre än hennes familjs - ett spöke i konkret form och som sådant mera ohyggligt och plågsamt än den osaligaste tänkbara ande.

Ensam mot världen.

Vad var det för fel på Jean Jacques Rousseau? Han var en oskyldig drömmare som levde i sin egen naiva skönhetsvärld. Olyckan ville att han skulle börja skriva och därigenom bli berömd, men det olyckliga ligger inte i det han skrev utan i det att han därav blev berömd. Av alla världsberömda personligheter genom tiderna var väl Rousseau den som minst passade till att vara det.

Genom sin berömmelse isoleras han. "La nouvelle Héloïse" betecknar höjdpunkten av hans karriär, alla frossar i denna strandade valfisk av sentimentalitet och kan inte låta bli att älska den för dess känslsamhets sympatiska prägel, som är Rousseaus egen och hans starkaste sida. Buren av berömmelsen trampar han sedan omdömeslöst in i områden som han egentligen inte är behörig till att avhandla: "Émile" kan alla överse med då den är konstruktiv, men "Samhällsfördraget" kan ingen överse med emedan den är destruktiv.

Häri väcker Rousseau ett evigt pinsamt och för allas välfärd ohälsosamt problem till liv genom att han avslöjar sig i grunden vara emot världsordningen. Det är den isolerade individualistens ställningstagande emot verkligheten som är problemet. Detta problems långa historia börjar i tidernas gryning med Jobs bok och hans utfall mot Guds ordning, det går igen genom alla gammaltestamentliga profeter och mest i Jeremias konfliktförhållande till sitt eget folk och land, det går igen i Sokratesprocessen, i Jesusprocessen, i alla medeltida kättarprocesser, i Luthers ställningstagande mot kyrkan, och så vidare. Alltid handlar det om den ensamme som hävdar att han har rätt och att alla andra har fel, varvid naturligtvis alla de andra blir förbannade, vilket alltid slutar med bråk. Under upplysningstiden ligger stridsyxan för det mesta begravnen, då snillen i allmänhet tolereras; men Rousseau tar avstånd från upplysningen, avrättar skriftligt alla sina bästa vänner inklusive Voltaire och Diderot, och höjer på nytt det rop som ofelbart alltid väcker konflikter och inbördeskrig till liv: "Alla andra har fel, och jag är den enda som har rätt!" Därmed är Rousseau den franska revolutionens främsta anstiftare på gott och ont.

Ju mera berömd han blir, desto mer kontroversiell blir han, desto mer utmanande saker skriver han, desto mer isolerad blir han, desto mera fanatisk i sin självupptagenhet blir han, desto fler och farligare fiender får han, och desto sjukare och olyckligare blir han. Ändå förblir han alltid sympatisk.

Ty han är av naturen universell. När han plågas ihjäl av människors ondska och inskränkthet, småaktighet och brist på känsla, så har han alltid naturen att fly hem till, och där återfinner han sin personlighet och säkerhet i den universella naturens eviga storslagenhet. Han har rätt i alla sina skrifter utom kanske i "Samhällsfördraget", och ingenting övertygar en läsare därom mera än när Rousseau berättar om hur rutten, elak, omoralisk och sjuk han själv i verkligheten var. Rousseaus dokumentering av sig själv överträffar Augustinus' bekännelser därigenom, att medan Augustinus lät sig bli frälst och tendentiös, så blev Rousseau aldrig frälst och därför aldrig bättre som människa medan han dock i gengäld alltid förblev sig själv.

En tafatt, blyg, talträngd och fränstötande person, något av en naturlig misantrop, som aldrig kunde samsas med andra människor utom med de simplaste, och som egentligen bara trivdes med lättja och ensamhet i naturens sköte - en intellektuell vilde som aldrig gjorde något förnuftigt, aldrig bar sig annat än dumt åt, skrev böcker med en vidlyftighet som gränsar till det odrägliga men som under sin tid tänkte mera inflytelserikt än någon annan, en sjuklig paranoiker som med åren kanske blev sinnessjuk - vem var denne Rousseau egentligen? Det har han försökt berätta för oss i sina "Bekännelser", och vi är förstummade inför hans evigt gripande självporträtt: bara en vanlig människa, som i sin omänsklighet var mänskligare än någon annan, som i sin galenskap var klokare än någon annan, som i sin världsberömmelse var olyckligare än

någon annan, som i sin förnedring var sublimare än någon annan, och som i sin människokärlek var ensammare än någon annan.

Hans världsrykte gjorde honom fruktad och hatad av alla dem för vilka hans märkliga förmåga att plocka farliga idéer ur luften var för stark, av alla dem som tillhörde den tid som han låg alltför långt före, av alla etablerade medelmåttor som inte kunde acceptera och erkänna hans naturliga geni och av alla dem som levde på samtidens tillfälliga världsordning. För alla vanliga människor var Rousseau farlig och obehaglig genom att han med sin överkänslighet och sin fina näsa för demiurgiska vibrationer var så ytterst ovanlig. Han kunde inte rå för vad han var utan kunde bara vara vad han var till olycka för honom själv och för alla dem som omkom genom den franska revolutionens omvälvningar och excesser. Som Martin Luther kunde han ha sagt: "Här står jag och kan inte annat!" Och han står ännu genom sina chockerande "Bekännelsers" bitterhet medan hela hans tid och hans ärorika rojalistiska Frankrike är fallna för evigt.

"Candide" i verkligheten.

1755 övergår upplysningstidens generösa optimism till défaitistisk pessimism genom jordbävningen i Lissabon, som lade en av världens skönaste städer i spillror, krävde 35,000 människoliv och ruinerade åtskilliga banker i Europa. Voltaire gav luft åt denna skiftning i det andliga klimatet genom sitt diktade angrepp på Leibniz' tes att världen aldrig hade varit bättre. Den nya pessimismen och gudlösa protesten och Jobistiska klagovisan över Guds orättvisa var Rousseau den ende att vända sig emot. Han menade sig ha upplevat bittrare smälek än den världsuppburne Voltaire och tillrättavisade Voltaires obefogade negativism i ett brev till denne. Voltaire svarade att han skulle svara senare. Svaret kom slutligen i form av en liten bok, som Rousseau aldrig befattade sig med.

Det egendomliga i detta förhållande är att Rousseau inte passar på att ta åt sig äran för "Candides" tillkomst i sina bekännelser, så som Goethe i sina memoarer försöker ta åt sig äran för "Wilhelm Tells" tillkomst och åtskilliga andra författare försökt sätta sitt eget namn under andras verk - det mest anmärkningsvärda av sådana bedrägerier skulle mycket väl kunna vara fallet William Shakespeare, ehuru han i så fall knappast själv var skyldig därtill, då den första upplagan av "hans" samlade verk utkom sju år efter hans död. Men tillbaka till "Candide", som ändå onekligen kom till inspirerad av Rousseaus invändningar mot Voltaires nya pessimism; och personen Candide kan egentligen ses som en karikatyr av själve Rousseau.

Men Rousseau läste den aldrig och hade säkert inte tyckt om den om han läst den. Han hade reagerat mot dess ytlighet, dess omänskliga cynismer, dess i kvickheter förklädda råhet och dess brist på trovärdighet och realism.

Hela "Candides" kraft ligger egentligen förborgad i de sex öppningskapitlen, där den ena fasan efter den andra öppnar sig som avgrunder för Candide för att krönas med jordbävningen i Lissabon och dess tragiska följder. Endast här visar Voltaire något uppriktigt engagemang i den faktiska verkligheten, ett engagemang som han visserligen kläder i överdrifter men som dock kommunicerar en påtaglig vaknande förkänsla av de katastrofer som skulle drabba själva Frankrike 1789-1815. Samma år som jordbävningen i Lissabon inträffade föddes Marie Antoinette och några månader senare även Wolfgang Amadeus Mozart, två ömtåliga rokokopjäser som en plötsligt omänsklig framtid icke skulle låta leva.

Det är denna nya sköna värld av vetenskapliga industrirevolutioner och isolerandet av människan från naturen vars omänsklighet för första gången anas av Voltaire i "Candide" och som sedan Rousseau energiskt ägnar sig åt att bekämpa så länge han lever. De dog båda före stormens utbrott, Voltaire 84 år gammal och mätt på livet, Rousseau endast 66 år gammal och genom sin överkänslighet och övermedvetenhet

bruten till kropp och själ av den onaturliga människovärldens ondska. Voltaire avslutar "Candide" med att låta Candide alias Rousseau i lugn och ro ägna sig åt att odla sin trädgård; men i verkligheten fick den goda naturliga människan Rousseau aldrig lov att i lugn och ro odla sin trädgård.

Mysteriet Schumann än en gång.

Schumanns sinnessjukdom har aldrig kunnat ges någon tillfredsställande förklaring. Knappast någon berömd tonsättare har tilldragit sig så mycket bestående läkarintresse som Schumann med alla sina oidentifierbara sjukdomar, i vilka man har trott sig kunna konstatera tusentals symptom men utan att kunna fastställa någon direkt sjukdom. Han led av allt men var aldrig egentligen sjuk - ungefär så lyder summan av århundradenas läkarundersökningar i synnerhet *post mortem* av fallet Robert Schumann. De flesta av alla dessa kvacksalvare har mest spekulerat i syfilis, men om han hade syfilis bröt sjukdomen aldrig ut, och hans fru och många barn tycks inte ha berörts därav. Andra har skyllt på homosexuella utsvävningar i ungdomen - Schumann älskade ju att omge sig med unga vackra människor, helst män, ända tills han blev gift. Men hans vidlyftiga umgänge med både maskulin och feminin skönhet som ung tycks inte alls ha varit sinnlig utan snarare renodlat ideell. Vad tusan gick det då åt Schumann egentligen?

Vi tänker inte här försöka ge ett klart svar på denna en av musikhistoriens dunklaste frågor. Men låt oss försöka oss på några vaga försök till konturskisser. Man vet ju trots allt något om Schumann och hans liv och hur han levde.

Hans liv måste betecknas som ett av musikhistoriens lyckligaste, och därom vittnar framför allt hans musik. Hans karaktär var av översvallande känslonatur - han var född den generösaste av alla musikkonstnärer, och han hängav sig alltid totalt åt att hjälpa fram och uppmuntra andra musiker, både levande och döda. Ingen var mer entusiastisk än han för Schuberts musik när den långsamt började upptäckas och föras fram i dagen. Han älskade Mendelssohn, han älskade Chopin, den enda han hade svårt för av sina kolleger var Wagner, - och mest av allt bland sina många musikbröder och lärjungar omhuldade han, älskade han och förde han fram den unge Brahms. Det är knappast troligt att Brahms alls kommit fram och kunnat göra en så gedigen och stabil musikkarriär som han ändå gjorde utan den fantastiska början som Schumann gav honom.

Ingen var mera medveten om detta än Brahms själv. Han bekände sig för resten av sitt liv stå i gränslös tacksamhetsskuld till honom, och hans största komposition, "*Ein Deutsches Requiem*", är skapat med Schumann i åminnelse. Schumanns fru, den ledande världspianisten Clara Schumann, förblev Brahms bästa vän och stöd så länge de båda levde, och när hon dog slutade också Brahms sitt liv, som om han kände att hans eget liv slutade med hennes.

Här börjar vi kanske nalkas att mysterium. Vad var det mellan Robert och Clara Schumann och Brahms? Inte ens de djärvaste musikhistoriska skandalspekulanter har kunnat med att försöka antyda någonting oegentligt, då deras trippelvänskap alltid har framstått som något absolut heligt i musiken - de var tre utövade konstnärer som hjälpte varandra, inspirerade varandra och lärde av varandra. Aldrig har ett enda ord eller ens någon antydning framkommit som skulle kunna kasta den minsta fläck på deras förhållanden.

En enda detalj framstår som mystisk och betänklig. Många år efter Robert Schumanns död kom Clara Schumann och Brahms överens om att förstöra samtliga varandras brev från Roberts sjukdomstid och alla brev som över huvud taget behandlade det ämnet. Och de gjorde det. Inte ett ord har överlevt. All korrespondens dem emellan fram till 1858 förstördes totalt.

Det är den enda oegentligheten i denna trippelvänskap. Vad hade de att dölja? Varför förstöra musikhistoriskt ovärderliga urkunder? Frågan kan inte avvisas. När någonting sätts locket på kan det bara betyda en sak: någonting stinker, och man har någonting att dölja.

Tillbaka till Robert - hans musik är kanske den lycksaligaste i musikhistorien när den är som bäst, hans första samlingar pianostycken har aldrig överträffats i grannbravur, han är helt fri från Chopins melankoli och dystra svärmodsstämningar som nästan helt dominerar all dennes musik, och inte ens Mendelssohn kan överträffa Schumann i dennes totala musikaliska entusiasm. Finns det någon vackrare pianokonsertsats än den första i Schumanns A-moll-konsert? Schumann hade alla anledning att prisa sig lycklig som musiker, i synnerhet sedan alla hans livs ansträngningar krönts med den yppersta tänkbara belöning och alla hans högsta ambitioners tillfredsställelse genom att han fick den han älskade, hans dyrkade elev, den begåvade pianisten Clara Wieck, som själv var kompositör (liksom Mendelssohns syster Fanny, vars plötsliga död hade en ännu fatalare katastrof i släptåg, nämligen Mendelssohns egen död,) och som om någon rätt kunde förstå ett lynnigt geni till make. Deras äktenskap framstår som det lyckligaste och mest idealiska tänkbara, och vittnesmålet därom är deras brev till varandra, som finns kvar. Det är oomkullrunkeligt. Denna förening mellan två ledande musikkonstnärer, en skapande och en exekverande, båda pionjärer inom sina områden, (Clara var en av de första pianister som förskräckte sin publik med att konsekvent spela allting utantill,) framstår nästan som musikhistoriens krona. Det kunde inte bli bättre.

Deras hem var öppet för alla, och Schumann hängav sig som sagt entusiastiskt åt att även hjälpa fram andra musiker, som violinisten Joachim och Johannes Brahms, som kom från svåra förhållanden. Ungefär samtidigt som Brahms kommer in i Schumanns liv börjar hans stjärna dala.

Det märks inte först. Han har med åren vant sig vid att framstå som den mindre stjärnan vid sidan av sin hustrus stadigt växande berömmelse och popularitet, och han följer med på hennes turnéer som bihang snarare än som hennes jämvärdige kollega och mästare inom komposition. Det märks inget gnissel alls mellan honom och henne. Tvärtom. Det första gnisslet uppstår bland hans egna musiker. De börjar finna honom svår som dirigent, de förstår inte riktigt vad han menar, hans direktiv framstår för dem som oklara, och han märker själv att han börjar tappa takten. Han blir mer och mer utanför. Han har fått någonting att grubbla över, som sysselsätter honom dag och natt och som han inte kan bli fri från. Ett moln har dykt upp på hans panna. Hans glädje är borta. Under tiden umgås Clara och Johannes Brahms varje dag och musicerar tillsammans, och hon gör allt för att hjälpa honom framåt som kompositör och musiker. Robert börjar mer och mer känna sig utanför.

Det inte så mycket som antyds någonsin om något spår av svartsjuka från hans sida. Men lägg ihop två och två. Robert Schumann var godheten själv som aldrig kunde vara något annat. Hans största glädje var att få vara generös, och han var det alltid. Han kunde aldrig tänka något ont om någon - med Wagner som enda undantag, men Wagner var ju ett extremt undantag i alla sammanhang. Han älskade både Brahms och sin hustru. Han misstänkte aldrig någonting. Ändå var han vaken. Han måste ju se att de umgicks mera med varandra än med honom, särskilt hans hustru.

Vi vet idag att Clara och Johannes Brahms älskade varandra. Brahms förklarade själv att han aldrig älskat någon annan. Vi vet inte hur besvarade hans känslor var för hennes del, men det förefaller troligt att hans kärlek var besvarad - hon var ju nio år yngre än Robert, så att Brahms, som då var i sin bästa och fagreste ålder, måste ha tett sig som något av en lättnad och befrielse som omväxling mot Roberts överkänsliga och säkerligen ibland svåra genialitet.

Här ligger kanske nyckeln. Schumann var ett geni och som sådan fullständigt oberäknelig, då han helt levde för sina känslor. Hans enorma musikproduktion som

kompositör är så dynamisk i sin omfattning och ofta så långt före sin tid, att det ter sig ofattbart att han kunde komponera allt detta under bara något decennium. Inte konstigt att hans musiker inte kunde hänga med, att han inte kunde göra sig förstådd för dem, att han råkade ut för det ytterst otacksamma ödet att ständigt behöva ligga före utan hopp om att de som försökte följa honom någonsin skulle lyckas därmed. Brahms var en av de få. Clara var det också, men Clara och Brahms hade bara ögon och tid för varandra....

Här bryter krisen ut. Troligen blev Robert Schumann helt enkelt offer för sina egna känslor, som han inte kunde få ut. Han försökte komponera av sig dem i en syndafloed av tonsätterskap med symfonier, oratorier, requiem och konserter i oöverskådlig mängd och högsta tänkbara kvalitet, men det räckte inte. Hans känslor blev bara ännu större och ännu svårare. Överkänsligheten tog över mer och mer. Kanske blev den oavvisliga svartsjukan, som han själv visste att var fel och därför höll inne med, utlösningmekanismen av den psykiska explosiviteten. En dag orkade han inte längre. Han gick till bron över Rhen och hoppade i ett desperat självmordsförsök.

Detta är bara en antydan. Vi saknar fortfarande en nyckel. Vad utlöste den förtvivlade yttersta desperations-ångestatacken? Hade han kommit på Clara och Brahms med något? Hade han förstått något som de två menat att bara de själva skulle förstå? Hade han fått insyn i den yttersta avgrundshemligheten, att hans två närmaste och mest älskade förrått honom med att finna varandra och utesluta honom?

Vi kan bara ställa frågan. Det är omöjligt att besvara den. Men om svaret på frågan skulle vara ja skulle det utan vidare förklara hela Schumanns ohyggligt tragiska sjukdomskris och dess fortsatta förlopp intill slutet. Ty om de faktiskt bedragit honom, och om detta kommit till hans kännedom, så skulle den naturliga reaktionen för ett så överkänsligt geni som han bli just allt det som sedan hände. Och därmed skulle inga fysiska symptom vara av någon betydelse alls. Och det mest uppenbara av allt: det skulle med övertydlighet förklara varför Clara och Brahms inte ville att eftervärlden ens skulle kunna gissa sig till sanningen genom deras förmodligen intima och ärliga brev om saken till varandra. Det framstår som självklart i dag, att ingenting pekar tydligare på att de hade något med saken att göra än just det faktum att de inte bara försökte utan faktiskt utplånade alla spår.

Därmed är de inte på något sätt komprometterade. Schumann dog hellre än att ens umgås med tanken på att anklaga dem för något. Om det var musikhistoriens största personliga tragedi, omfattande tre människor, så var de alla tre precis lika oskyldiga. Ty känslor är ingen ansvarig för - de bara kommer, de ställer till det, i bästa fall kan de uthärdas, men ibland kan de faktiskt inte uthärdas.

Och musiken är det känsligaste av alla ämnen.

Månadens film

Vi har inte sett någon av de stora kassasuccéerna. Vi har missat Harry Potters svindlande äventyr för alla vuxna och eviga barn. Vi har aldrig blivit insläppta till *"Sagan om Ringen"*, som ju ändå bara är halv. Inte heller har vi ännu råkat ut för Nicole Kidmans *"The Others"* eller den förkrossande *"Kandahar"*. I stället har vi sett *"Den gula Rolls-Roycen"*.

Det är en gammal film av det slag som aldrig görs mera. Det blev veteranen Anthony Asquiths sista film, komedimakaren med Sofia Lorens *"Miljonärskan"* och *"French Without Tears"* men också med spiondramer som *"Orders to Kill"*, en av genrens absoluta klassiker. Men *"Den gula Rolls-Roycen"* handlar varken om mord eller spioner men däremot om något så ekivokt som en bil, som olika par har olika turer i; och med turer menas inte här vanliga åkturer, utan snarare bevingade turer på Amors flyktiga vingar. Allt som allt bedrivs tre intima kärleksstunder inne i den gula Rolls-Roycen av

sammanlagt tre olika par. Den gemensamma nämnaren för de tre paren är att inget av dem är äkta, dvs. alla tre kärleksmötena är av det förbjudna bedragarslaget.

Det låter ju som rena såpan. Nej, riktigt så enkelt är det inte. Filmen genomförs nämligen av den tidens allra mest kvalificerade skådespelare, Rex Harrison gift med Jeanne Moreau, George C. Scott på vift med sin fästmö Shirley McLaine och Ingrid Bergman på äventyr med Omar Sharif. Dessutom smyger sig Alain Delon in i bilen. Men det är inte skådespelarprestationerna, hur ypperliga de än är (- varenda en av dessa äss presterar det kanske bästa i hela sin karriär,) som är det mest utmärkande med filmen, utan den utsökt raffinerade finkänsligheten. Inga stora åtbörder, ingen effektiv dramatik, men ständiga förkrossande *understatements*.

Rex Harrison köper bilen åt sin hustru på hennes födelsedag. De är lyckligt gifta, och han älskar henne. Denna födelsedag råkar sammanfalla med den stora högtidliga Derbyhästkapplöpningen, en höjdpunkt för alla hästentusiaster. Favoriten råkar vara Rex' egen häst, och han har satsat allt på att få vinna för en gångs skull. Men hans hustru är fransk, och hon har hyss på gång bakom ryggen. Hennes fiende råkar antyda något för Rex mitt under hästkapplöpningens klimax. I stället för att uppleva hur hans häst vinner går han till den gula Rolls-Roycen, öppnar dörren och överraskar sin hustru med hans närmaste och mest betrodda medarbetare, en diplomat. Naturligtvis återstår det ingenting annat för honom att göra än att sälja bilen.

George C. Scott är en maffiaboss på besök i Italien, som han vill visa för sin fästmö, en billig garderobsbrud. Ingenting imponerar på henne. Scott gör sin roll med den underbaraste humor han någonsin exponerat på film, jämförbart endast med hans roll i *"Doktor Strangelove"*. Plötsligt måste han resa hem till Amerika för att expediera ett mord på en gangster, och Shirley McLaine får fortsätta Italienfrosseriet ensam. Hon har bara tråkigt mitt i Neapelbuktens mest överväldigande skönhetsscenerier när Alain Delon, en fotograf, får henne på bättre tankar och faktiskt visar att det finns högre värden i livet än bara amerikanska dollar och dollargrin. Han ger henne den första ömhet hon någonsin fått uppleva i livet. Hon är räddad, och hon glömmer det aldrig. Men om hennes maffiakille får veta det är Alain Delon garanterat död. Hon måste offra honom för att rädda honom. Han förlåter henne aldrig då han troligen aldrig kommer att förstå det. Men den som förstår det är George C. Scott, som inser, att hans hopplösa brutta faktiskt har lärt sig någonting av Italien.

Ingrid Bergman är en amper amerikansk änka som bara hunsar sina närmaste men är envis som synden och genomför vad hon än får för sig. Så när hon hamnar med sin Rolls-Royce mitt i kriget i Jugoslavien (när tyskarna anfaller 1940) så tar hon i tu med kriget och hjälper den jugoslaviske partisanen Omar Sharif och alla hans vänner även om hon riskerar livet på kuppen. Det blir plats för en episod med Omar Sharif på vägen, inte mer, bara en episod, men det blir hennes livs sista kärlekslycka, och när hon återkommer till sin sällskapsdam efteråt så har absolut ingenting hänt - hon har bara haft tråkigt hela tiden, som om det aldrig förekommit något andra världskrig och hon varit mitt i det.

Dessa historier kan förefalla enkla, men de är berättade med den mest utsökta tänkbara nyansrikedom, och varenda karaktär lyckas komma till sin rätt kanske bättre än i någon annan av deras filmer. De får spela ut sina känslor utan stora åthävor, snarare med de minsta tänkbara, varpå känslorna bara blir så mycket större och äktare. Förtjänsten för detta är helt och hållet regissörens. Till detta kommer Ortolanis bedövande välkomponerade filmmusik. Filmen är sevärd och oförglömlig bara för musikens skull. Den ackompanjerar nästan oavbrutet men stör aldrig utan bara understryker de ädla och äkta känslorna. Kort sagt, en film för alla tider, att ständigt se om på nytt, åtminstone då och då.

Kalender, april 2002.

2	20 år sedan Falklandskriget bröt ut.
6	Kapkolonin och -staden i Sydafrika fyller 350 år.
10	Omar Sharif 70 år.
13	260 år sedan uruppförandet av Händels 'Messias' (i Dublin).
15	90-årsminnet av 'Titanic'.
20	100 år sedan 'Art Nouveau' eller 'Jugend' föddes.
24	Barbra Streisand 60 år.
26	Leonardo da Vinci fyller 550 år.
27	Anouk Aimée 70 år.

Hälsoresan, del 6: Ringo och doktor Sandy..

Resan från Sofia till Istanbul skulle ha tagit 12 timmar men tog 15 men beredde inga svårigheter. När vi kom till den turkiska gränsen klockan 3 i natten fanns där inga passpoliser att stämpla våra pass, så vi fick stå där och vänta i en timme innan någonting hände.

I Konstantinopel var det strålande vackert väder, och vem är den första människa jag träffar på mitt gamla vandrarhem om inte Ringo? Vi hade genast en lång frukost tillsammans och tog vid precis där vi förra gången avbrutits i våras.

Naturligtvis kom vi rakt in på den aktuella krissituationen, han hade själv sett i TV hur flygplanet hade kraschat rakt in i World Trade Center och hur oräkneliga människor hade hoppat ut från lågorna eller hängt sig ut genom fönstren men ändå gått under med skyskrapan, men han ansåg inte att detta borde vara något hinder i vägen för mig att fara till Tatvan, Van, Kars, Trabzon och Samsun. Tvärtom. Vädret var perfekt, Turkiet var billigt, och jag fick gärna låna hans tält. Det var nästan oemotståndligt.

Vem är då denne Ringo? Av namnet kan man föreställa sig en storväxt klassisk hippie med mycket ringar på händerna, men inte alls. Han är liten, och ena handen är helt utan fingrar efter en olyckshändelse i ungdomen. Han är älskvärdheten själv, något av en Cantinflas, en ödmjuk levnadskonstnär utan nationalitet, (han har själv under 60-talet fransagt sig sitt tyska medborgarskap,) och har pass men utan nation - en av dessa eviga vandrare.

Vi talade naturligtvis också om saken med doktor Sandy efter en välbehövlig middagssiesta vid en lunch nedanför basaren. Han hade naturligtvis sin helt egna syn på vad som hade hänt:

"Islam hade inte kunnat vålla sig själv större skada än vad talibanerna nu har gjort. Det är det största dråpslaget i historien mot islam, och det är islam själv som har åstadkommit det genom att utbilda och hjärntvätta terrorister från det de var småpojkar och drilla dem till att bli självmordspiloter med detta etablerade vanvett som följd. Världens aktier kommer genom detta inte att sjunka så mycket i botten som islams. Förnuftets heliga krig mot islams förtryck och vidskepelse har härigenom fått sin största seger hittills, och denna kris flyttar omedelbart fram våra positioner med många år. Fler och fler kvinnor kommer att vägra gå med slöja, fler och fler mullor och ayatollor kommer att bli mer och mer hatade och exponerade, och inget förnuftigt sinne kan efter detta mera ta islam på allvar. Något så dumt har inte ens kristendomen under sin 2000-åriga historia lyckats göra sig skyldig till."

Beträffande min planerade resa till Van, Kars, Trabzon och Samsun ville han inte direkt avråda mig. "Men just idag har nu talibanerna förkunnat heligt krig mot Amerika. Ju längre österut man kommer, desto större är risken att möta fundamentalister, och du vill fara längst österut i Turkiet. Det är säkert ingen fara, men

det är heller inte roligt där. Islam är ingen rolig religion, och ju större den muslimska dominansen är, desto tyngre är livet, desto större är fatalismen, desto mer deprimerande är mentaliteten, och desto ensammare är man."

Han avrådde mig alltså indirekt, och jag lutade åt att avstå från företaget, mest då jag har problem med islam. Jag kan inte förlika mig med den religionen, och det känns inte rätt att med min inställning resa omkring i ett islamskt rike. Jag var en gammal grekisk hedning med sinne för logik och förnuft, och med den mentaliteten utgjorde islam dessvärre motsatsen. Kanske var jag orättvis, kanske att jag skulle ångra mig, men något sade mig att jag skulle få det roligare i Grekland, mitt absoluta älsklingsland i Europa utan konkurrens.

"Men låt oss nu tala om viktigare saker än de stackars förryckta talibanerna, nämligen din hälsa. Några problem sedan senast?"

Jag fick utförligt förtälja om min underbara resa till Ladakh och magplasket när jag kom hem därifrån med blödande diarréer i nio dygn och förkylning på det, så att jag inte sett någon annan råd än att genast fara ut och resa igen. Han bad mig noga beskriva symptomen och sade sedan:

"Det låter som en lindrig salmonella. Ja, man får sådant i Skandinavien i augusti. Du gjorde klokt som reste bort därifrån."

Han lyfte sitt glas, vi skålade med varandra, och han hälsade mig välkommen tillbaka till Europas största stad, Konstantinopel, det andra Rom, ett bättre än det första då det var grekiskt, och tillbaka till solen och Medelhavet och hela den odödligt levande grekiska kulturvärlden.

Och det underbara vädret gynnade oss denna gång och lovade med sitt strålände leende trotsa både Afghanistankrisen, hela det hysteriska islam och hela den timliga världen.

Hösten hade andats i min nacke i Sofia i Bulgarien, men den var nu långt bakom mig, och ännu längre bort befann sig problemen i New York, Pentagon och Afghanistan. Och jag ämnade inte söka mig i riktning mot dem heller.

Som kontrast berättade Ringo om sina märkliga upplevelser under den senaste fullmånen. Han hade hamnat på ett danshak med överkligt raffinerade omgivningar och god musik och njutit av tillställningen, tills han upptäckt att detta ställe mitt i Istanbul var en bögklubb. När han sökt sig bort därifrån till en krog blev han genast varmt omhändertagen av en abnormt vacker turkiska, som genast omfamnat honom, lovat honom guld och gröna skogar och förklarat sig ha väntat på honom i hela sitt liv med en sådan övertygande kraft att han nästan måste ta henne på allvar, när han kände hur hon i sin omfamning vände ut och in på alla hans fickor, drog ut hans kam ur bakfickan och stack in den igen, sökte efter innerfickor....

Jag förklarade för honom mitt problem med islam, att det inte skulle kännas rätt att med min attityd mot islam resa djupt in i Turkiet mot kanske fundamentalistiska mål.... Han förstod mig totalt. "Jag har aldrig kunnat diskutera med en muslim," sade han. "Islam är en enkelriktad väg, och jag tycker inte heller om blindgångare."

Vi förstod varandra.

(forts. i nästa nummer.)

Festresan, del 11: Palermo.

Paolas far hade gått bort. Det hade varit en mycket svår skilsmässa då de hade stått varandra mycket nära. Detta föranledde oss till djupgående diskussioner och analyser av familjerelationer, som var mycket givande. Vi kom fram till, att de flesta familjer lider av en inre konflikt, men att detta i de flesta familjer räddas av någon som har en stabiliserande inverkan genom högre diplomati, förstånd och tålmod. Om denna jämviktalsstrande person saknas måste i de flesta fall familjen gå mot sin upplösning.

Om å andra sidan den ständigt latent konflikten saknas riskerar familjen att rinna ut i sanden och gå under i brist på utmaningar.

Hennes far hade utgjort denna stabiliserande faktor i hennes familj, och vem skulle överta den rollen nu? Hennes äldre bror och syster var skilda, brodern med fyra barn och försörjningsplikter men ingen ny fru, systemen med en dotter och en ny början på sitt liv med en ny man och våning. Deras lillebror hade inte ens kommit till faderns begravning, och ingen i familjen eller i Palermo såg på honom med nådiga ögon - med ett enda undantag. Som den yngste hade han blivit bortskämd och vållat sina föräldrar ohyggliga bedrävelser med sin själviskhet.

Paola själv verkar vara den enda stabiliserande faktorn. Endast hennes familj håller ännu ihop, och hennes två söner hänger samman med sina kusiner. Carlo är en underbar man, den perfekta diplomatin personifierad, och stämningen i deras hem är den bästa tänkbara.

Hela byn hade kommit till kyrkan inför gamle Salvatores begravning, och alla som känt honom skulle aldrig glömma honom. Han var en stor personlighet, skicklig debattör, kunnig lokalpolitiker, stor skämtare och klok man. Men han rökte för mycket, fick en tumör i lungorna och dog vid bara 72 år.

Hennes son Domenico och dennes kusin Salvatore står mycket nära varandra. Båda vill ut och resa. Domenico har redan studerat engelska i England en sommar, hans engelska är tillräcklig för att kunna läsa "*The Free Thinker*", och Salvatore drömmer om en journalistutbildning i England eller Sverige när skolan är över. Men sådant kostar mycket pengar för en palermitan.

Även Paola var mycket bekymrad inför utvecklingen inom EU. Det ska bli val i Italien en månad efter påsk, och allt pekar mot en högerseger, då vänstern har misskött sitt pund när den ägde det, inte gjort vad den skulle ha bordat, och avskräckt väljarna genom arrogans. Även Paola menar som Charlie, att EU:s ekonomiska utveckling går mot ett hårdare samhälle där fler och fler måste bli utslagna och börja ägna sig åt alternativa födkrokar typ kriminalitet för att klara livet. På Sicilien är arbetslösheten 20% och en av de värsta inom EU. Med EMU måste den bli ännu värre. Den hårda samhällsutvecklingen med en ständigt intensivare centralisering i Bryssel går inte bara mot fascism utan mot något ännu värre: George Orwells 1984, ett samhälle där allting är förbjudet och där allting hårdbevakas och kontrolleras. Enda trösten är då Attac-rörelsen och andra mjukare i nödfall underjordiska alternativ. Är det verkligen det som EU vill?

Vi kom också att tala om Albanienkrisen med Makedonien som brännpunkt. När jag berättade att man i Albanien kan köpa Kalasjnikovs för 250 kronor och skjutjärn för hälften sade hon att de är ännu billigare på Sicilien. På kvällen visades en film som visade en annan sida av de albanska problemen: albanska flickor som tvingas träda i tjänst som prostituerade i Italien för att försörja släkten hemma i Albanien. Det lär gälla även flickor från Ukraina och Ryssland och säkert ett antal andra länder.

Min första promenad i Palermo gjorde jag ner till hamnen, in i gamla staden där min gamla favoritgata Via Schiavuzzo fanns oförändrad kvar, upp förbi stationen och längs hela marknadsgatan Ballaró upp till katedralen, där jag hälsade på hos gamle Fredrik II. De har nu satt upp en omfattande historik längs södra väggen bredvid gravarna som i detalj beskriver hela den normandiska historien på Sicilien från Robert Guiscard's erövring av ön från araberna till Fredrik II:s död den 13 december 1250. Den store kejsarens liv skildras detaljerat med alla dess framgångar och kriser i den första bannlysningen, det lyckade korståget till Jerusalem 1229 varvid för enda gången i historien Jerusalem erövrades utan någon blodsutgjutelse, hans tilltagande konflikt med kyrkan med två nya bannlysningar, hans intresse för kultur, konst, vetenskap och poesi, stiftandet av världens första helt sekulära universitet i Neapel och de stora politiska segrarna i hans sista levnadsår. Det är hedrande att Palermo uppmärksammat och försöker föra fram sin säkert störste son i ljuset, en man långt före sin tid som

föregrep både renässansen och reformationen, en upplyst ledare för alla tider, som kanske ensam av alla lyckades förena kristna, muslimer och judar i endräkt, tills påven började bråka med honom för ingenting bara för att få styra honom. Resultatet blev bara den katolska kyrkans begynnande sönderfall.

Det var 10 år sedan jag första gången kom hit och träffade familjen Vasquez. Det var denna kejsares gestalt som förbundit mig vid Sicilien från början, och den var starkare än någonsin som band. Den hade till och med blivit till någonting av en fadersgestalt för hela EU, som under dessa tio år efter Tysklands återförening vuxit till den dominerande politiska faktorn i Europa på gott och ont. Här gick jag fortfarande i Palermos kyrkor och fann min Via Schiavuzzo oförändrad. Ingenting hade förändrats på dessa tio år, och det kändes precis som att vara tillbaka på ruta ett. Det kändes till och med som att ytterst litet egentligen hade förändrats sedan den store kejsaren i början på 1200-talet frambragt Europas första renässanshov bräddat med poesi och vetenskap här i Palermo, som om detta hov fortfarande var något av en primus motor för hela Europas kulturutveckling efter 800 års verksamhet.

(forts. i nästa nummer.)

Den definitiva Ladakhresan, del 7: Wanla.

Dessa turistgrupper om fler än tio personer kan vara förödande för Ladakh. De kommer som vilda gäng och sveper med sig allt var de dyker upp och lämnar ingenting efter sig. När vi bodde i gästhuset i Likir fanns där tre gäster utom jag, ett tyskt par och den vimsiga stackars österrikiskan, som hade bott där i en vecka. Plötsligt fick värden ett brev från en turistbyrå där det meddelades, att en grupp på 13 personer var på väg, och "*var vänlig och bered plats för dem*". Värden hade inget val. Han hade inte mer än 13 sängplatser och måste alltså köra ut de tre stamgästerna, som naturligtvis protesterade: "Ni kör ut oss bara för att det kommer en organiserad grupp som betalar mera."

Det var samma sak i Lamayuru. Den schweiziska gruppen var omkring dussinet och lade beslag på alla serveringsborden och ockuperade alla kökets resurser i timmar. Den italienska gruppen på 10 personer var i samma kategori fast värre, då de ville äta ordentligt. Alltså fick ingen annan gäst i gästhuset mat den kvällen om han inte var villig att vänta i två timmar. Samtidigt var alla rum i hotellet beslagtagna av dessa grupper, så att ingen ensam resenär hade någon chans. Till nöds fick jag ett särskilt rum på gården som dock först måste tömmas på skräp.

Naturligtvis tjänar Ladakh på massturismen i organiserade grupper, men de hänsynslösa turistbyråerna tjänar mera. Där finns de huvudsakliga moderna exploatörerna av Ladakh.

Följande dag begav jag mig till Wanla. Schweizarna hade varnat mig och sagt, att det skulle ta minst fyra timmar bara dit, och att solen var fruktansvärd i den uttorkade floddal utan vind eller skugga som större delen av vägen bestod av, och att just den dalen var beryktad som '*Death Valley*'. Ändå hade jag vågat försöket redan första dagen men uppe vid Prinkiti La, det högsta passet, hejdats inte av stekande ökensol utan av gisslande kallt motregn. Det hade bara varit att vända.

Nästa dag var vädret bättre, och redan på väg ner från passet mötte jag vandrare från Wanla som bara varit på väg i två timmar. Den fruktansvärda '*Death Valley*' klarade jag av på 40 minuter. Sedan var man snart framme i Wanla redan före elva efter en 2_ timmars vandring. Schweizarna hade haft tunga kängor med yllesockor och försäkrat att jag inte skulle komma långt med mina sandaler. Jag föredrog mina sandaler mot deras massiva alpkängor med yllesockor i den 30-gradiga värmen.

Wanla är ett underbart ställe. Klostret ligger högt ovanför byn uppspretat på ett par klippspetsar, ungefär som tvätt som blåst bort och fastnat högst upp på klipporna. Att

ta sig upp dit var det svåraste på hela Wanlutflykten. Men man fick sin fulla belöning: inne i templet pågick ett enormt hålligång då pujan just råkade nå sin höjdpunkt med enmansorkester i full gång med slagverk och cymbaler, trummor och lock, pukor och trumpeter och fullt ös. Här var åtminstone munkarna hemma.

Templet i Wanla påminner mycket om Alchi. Det är samma höga konstruktion i flera våningar, och även utsmyckningen är den samma med oräkneliga pyttesmå buddhor målade längs högra väggen, alla olika varandra, och några jättebuddhastatyer som kontrast, två stående i imponerande majestät i mer än dubbel naturlig storlek och en sittande längst fram med åtta armar fullt upptagna med just sådana bestyr som det skulle krävas minst åtta armar för att klara av.

Efter dessa kulturansträngningar behövde man något till livs, men det var dåligt med utskänkningar i byn. Alla restaurangerna i byn nedanför klostret, minst tre stycken, var stängda med hänglås, och endast på campingplatserna förekom det serveringar ute i det fria fast under soltält. I ett av dessa fick jag en magnifik lunch, resans godaste thukpa med massor av svart te till, varvid hela byn tycktes samlas omkring mig, mest barn och gamlingar men även högre dignitärer plus själve polismästaren utom några vackra unga damer och trasiga luffare. Tydligt var denna tältservering byns samlingsplats, ty man saknade inte någon representant för någon del av ett mycket levande bysamhälle.

Men man måste tillbaka, och nu började allvaret, ty nu var det dagens hetaste timmar, och vägen till Lamayuru var nästan bara uppför från 3200 meter till passet på 3750 meter. Det var bäst att vara förberedd på att de 11 1/2 kilometrarna faktiskt kunde ta fyra timmar.

'Death Valley' gjorde skäl för sitt namn nu, och man fick vila sig ett antal gånger på vägen på de ytterst få skuggiga ställen som fanns, bara under glödande klippor. Men upp på passet kom man, och sedan var resten lätt. Återklättringen till Lamayuru från Wanla tog precis tre timmar.

Precis när jag kom fram till Lamayuru mötte jag samma glada sex tjejer som jag mött redan på väg ner till Wanla. De hade alltså startat från Wanla när jag kom fram dit före 11 och kom fram till Lamayuru samtidigt som jag klockan halv fyra. Dem hade det alltså tagit 4 1/2 timmar. Så mycket långsammare går det att ta sig fram i grupp (och i synnerhet i alpkängor och yllesockor i denna sommar-Sahara-värme på hög höjd). Det finns roligare sätt att ta sig fram genom öknar än att klafsas genom dem.

(forts. i nästa nummer.)

Kloster och kluster i Ladakh, del 15: Rekordresan.

Klockan 1.30 bar det av igen efter kanske två timmars vila. Vi beklagade denna tidiga avfärd, som innebar att man inte såg någonting. Klockan 4 stannade vi i en kall öde håla som visade sig vara Dras, Indiens kallaste plats. Jag var den enda som tog mig ur bussen för en kopp te, och det enda som fanns tillgängligt visade sig vara salt te. Det hade varit ett misstag att ta sig ur bussen, då pausen blev lång och alla de andra sov gott under tiden.

När ljuset från gryningen började uppträda inleddes passerandet av Zoji La, kanske det mest fruktansvärda passet i hela Indien. Fastän de är mycket högre, är både Fatu La och Namika La oskyldiga barnlekar mot Zoji La, som inte bara är ett pass utan som sträcker sig över vild och farlig bergsterräng kanske 20 kilometer. Snön låg ännu kvar på sina ställen och även under oss, (8 augusti,) och de dramatiskt hotfulla bergen lovade nästan att kasta sig över oss med laviner och snöskred. Vägen är i mycket dåligt skick, då den nästan oavbrutet raseras av olyckor och jordskred, och avgrunderna är mer fasansfulla än vid uppklättringen mot Lamayuru. Man påminde sig Henks

historier om sina primitiva första resor till Ladakh i ännu simplare bussar än denna, när bussen körde fast i snödrivorna uppe på passet och började glida.... Chauffören hade då ropat ut i bussen: "Alla lämnar bussen!" och aldrig hade en proppfullare buss tömts på snabbare rekordtid. Det räddade bussen, och efter snöskottning kunde den busstrippen få ett lyckligt slut med helbrägd framkomst för alla parter trots allt. Endast Khardung La mot Nubra kan mäta sig med de skräckinjagande fasorna vid Zoji La.

Men vilken lättnad när man äntligen kom ner på andra sidan och fick hämta sig i Sonamarg med en välbehövlig kopp te samtidigt som solen började skina och värma! Natten hade varit osannolikt kall, Dras hade gjort skäl för sitt dåliga rykte som Asiens nästkallaste plats efter Verkhojansk i norra Sibirien, men här började värmen. Resten av reseetappen ner till Srinagar var en baggis.

Vi nådde Srinagar klockan 11, där vi möttes av ett överväldigande kaos av en storstads alla mördande oväsens- och avgasformer medan kashmirerna ryckte och slet om oss för att få enlevera oss till sina husbåtar. Under dessa omständigheter blev mitt avsked till Cristina och italienarna hopplost knapphändigt.

Men jag hade turen att få en buss till Jammu samma dag. Det var den sista bussen som skulle gå, den var av B-klass och var en typisk pilgrimsbuss av det slag som man kunde förmoda att var utan bromsar. De flesta passagerarna var hinduiska pilgrimer på väg hem från Amarnathgrottan, där de av allt att döma hade överlevt alla säsongens massakrer. Att de var hinduiska pilgrimer innebar också att ingen kunde engelska.

Tre andra västerlänningar förekom på bussen: en amerikan och två israelitiska flickor framför mig. Som B-kategorin lovat blev resan mycket påfrestande (300 km över en bergskedja) med hårda sitsar och fullkomligt pilgrimskaos runt omkring.

När vi äntligen kommit över bergen efter skymningen och bara hade 10 mil kvar bröt ett fruktansvärt oväder ut med blixtar utan uppehåll, åska och hällregn. Det regnade så hårt att det kom droppande in genom taket på bussen. Det märktes att vi nu kommit in i monsunområdet.

Jammu nåddes precis vid midnatt efter tolv timmar. Denna etapp hade varit mycket hårdare än hela Leh-Srinagar-gatloppet, men man hade faktiskt klarat av tre dagsetapper på två dagar (720 kilometer genom Indiens farligaste bergsområden) och kommit helskinnad fram, funnit ett hotell och kunde ta igen sig en hel natt före den sista etappen kvar till Dharamsala.

Det var sällsamt följande morgon att vakna upp i en monsunvärld. Det var första gången för mig att uppleva Indien under monsuntiden. Regnen kommer plötsligt utan förvarning och öser ner intensivt för att lika plötsligt upphöra igen. Man kan till och med få se blå himmel mellan varven, men också dessa skymtar är plötsliga och övergående.

Som väntat erbjöd resan Jammu-Dharamsala inga svårigheter utom monsunskurarna. Chaufförerna öste på för fullt och brydde sig ej det minsta om ett och annat lastbilsvrak vid sidan av vägen. Sådana hade vi sett litet varstans längs hela vägen från Leh, men det var mest tankbilar. En hade legat på tvären mitt på vägen vid Lamayuru, och det var obegripligt hur den hade kunnat välta mitt på vägen. Endast i en ravin mellan Mulbek och Kargil såg vi en allvarlig olycka: en väldig bamsetruck i botten på en ravin fullständigt tillintetgjord som ett trasigt dragspel. Ingen hade kunnat överleva den störtningen.

Klockan 4 nåddes Dharamsala klätt i moln och dimma. Den långa bussresan från Leh till Dharamsala på 56 timmar var fullbordad, av vilka 42 timmar setats på bussar längs några av de mest halsbrytande vägarna i Indien tvärs genom hela Ladakh och Kashmir i en sammanlagd bussresa på 920 kilometer.

Och i stort sett hade resan varit trevlig hela vägen ehuru obekvämt. Roligast hade pilgrimerna i pilgrimsbussen varit. Mina två israelitiska flickor hade skämtat och sagt att jag var precis som dem: så fort de klarat av ett pilgrims mål (Amarnathgrottan) gällde det för dem att resa dag och natt för att klara av nästa. Gubben framför flickorna

skulle från Amarnathgrottan ovanför Sonamarg direkt till Badrinath och Gangotri i Garwhal hur långt fjärran som helst. Han hade världens generösaste leende, varför flickorna komplimenterade honom för att ha så fina tänder vid så långt framskriden ålder, varpå gubben tog ut hela garnityret ur munnen och log ännu mera fast utan tänder.

Det märktes en klar skillnad mellan Kashmir och Himachal Pradesh. Säkerhetspådraget vid delstatsgränsen var massivt, bussen genomsöktes flera gånger under vägen av polispatruller, (det har hänt att självmordsbombare tagit med sig en bomb på en fullpackad buss,) medan tryggheten var påfallande när man väl var i egentliga Indien. Man kommer inte ifrån det: både Kashmir och Ladakh är helt andra länder än Indien, men Ladakh skiljer sig ännu mera från Kashmir än Kashmir gör från Indien. Ladakh är Tibet, Kashmir är sig självt, medan Indien är en därifrån helt avskild subkontinent; och det enda de tre har gemensamt i viss mån är den allt överväldigande bergskedjan Himalaya samt den underbara kultur och mentalitet som närvaron av dessa underbara berg har resulterat i för människornas del.

(forts. i nästa nummer.)

Hårda bandage i Himalaya, del 14: Te vid Sarankot.

Eftersom gårdagen hade varit så glänsande vacker och varm vågade vi sista dagen i Darjeeling satsa på Tiger Hill. Vi steg upp i ottan, nio personer, och trängde oss in i en jeep. Redan när jag steg ut fick jag onda förningar: moln. Det var inte stjärnklart. Mycket riktigt: från Tiger Hill syntes vid soluppgången inte ett enda berg men desto fler moln. Det var ett totalt fiasko. Där var minst 300 turister, de flesta vilda bengaler från Calcutta, som stod där och frös häckarna av sig och skaffade sig nya förkylningar, som om de gamla inte räckte till, för att vid soluppgången få det stora privilegiet att bara få se en massa moln. Roligare kunde det inte bli.

Hela dagen tycktes sedan följa samma mönster. Det var den stora festdagen för järnvägen, det skulle festas och hållas tal och åkas tåg, men det bara regnade och var svinkallt. Det var absolut sämsta tänkbara festväder.

I detta väder gjorde skolan sin utflykt i stället för att höra min föreläsning. Det blev förmodligen en våt utflykt med många nya förkylningar.

Fler och fler lämnade Darjeeling i detta bedrövliga tillstånd. Melanie hade redan lämnat, ty efter att hon rakat håret av sig hade hon fått sparken från hotellet där hon arbetat - tydligen tyckte inte hotellet om att ha skalliga kvinnliga receptionister. Jag kunde förstå dem, ty hon hade haft Darjeelings vackraste hår, och därför hade hon blivit anställd. Även Maia från Israel var trött på kölden och fukten och ämnade lämna in.

Jag sökte min gamle vän Gyalpo Tsering vid busstationen, som hjälpt mig så mycket 1997. Han var i Amerika. Det hade han också varit förra gången. Jag fick ordna morgondagens resa till Pokhara utan honom.

När jag uppsökte Dolly på eftermiddagen för att lämna henne mitt föredrag var Dave fortfarande kvar. Han skulle som vanligt avresa följande morgon. Han var nu bara försenad fem dagar. Återseendet blev desto hjärtligare, och deras granne bjöd på födelsedagstårta med anledning av hans födelsedag för någon tid sedan, så där blev det åtminstone en stämningsfull fest. Vi var sju personer från Indien, Burma, Nepal, Sverige, Israel och Thailand, och de två från Thailand var i majoritet. Vi åt tårta och drack kaffe medan Göteborgsvädret dröp av svidande rå duggregnsfukt där ute. Hela situationen var ganska osannolik till och med för Darjeeling.

Jag blev tvungen att bryta upp från kalaset då jag hade ett annat möte före middagen. Hela dagen hade jag sökt efter Mark och Claire, mina reskamrater från

Pelling, som bodde på hotell Aliment högst upp i staden, ett förträffligt ställe med god rymlig restaurant högst upp, e-mail-service och rimliga priser. Jag gick dit på morgonen och fastnade där i regnet medan jag hörde att Mark och Claire skulle dyka upp på Joey's Pub nere i staden klockan 6 på kvällen. Det var min enda chans att träffa dem, ty nästa morgon skulle de resa till Kathmandu och jag till Pokhara.

Joey's Pub var ett förvånansvärt trivsamt ställe med dämpad musik och mjuk framtoning. Jag träffade Marks och Claires franska vänner där, som bekräftade att Claire och Mark skulle komma, men de kom inte. I stället välte en av fransmännen ut sitt glas så att hela stället började stinka av denna vara. Han fick dock genast ett nytt glas som han inte spillde ut. Annars dracks det mest bara öl på krogen.

När jag vaknade följande morgon var det 9 grader i rummet, och jag hade hostat hela natten. Det var tydligen dags att lämna Darjeeling.

Resan till Nepal blev kaotisk. Innan bussen lämnade Darjeeling måste den repareras, och fyra gubbar låg under den i en halvtimme. Halvvägs ner mot Siliguri fick vi motorstopp. Lyckligtvis var det bara bensinen som tagit slut. Vi fick låna några liter av en förbipasserande lastbil, och överföringen skedde med en smutsig slang, men fram till Siliguri kom vi om dock alltför sent.

Av mina tio dagar i Darjeeling och Sikkim hade bara två varit så vackra att bergen kunnat skönjas, och detta var den andra av dem. Så visst var det synd att lämna Darjeeling med dess kyla och råa dimmor och fukt, där alla västerlänningar jag träffat mest bara hostat sig fram genom tillvaron. Ändå älskade vi alla Darjeeling.

När jag kom fram till Siliguri hälsades jag hos Gupta Travels med de bevingade orden: "Du kommer för sent," yttrade med den övertydligt förkrossande andemeningen att hela min resa hade havererat. Jag förklarade förseningen, och de gjorde vad de kunde. Jag pressades in i en överfull jeep mot Kakarvitta, där kvinnan mitt emot mig gav di åt ett barn medan våra knän slets om utrymmet. Men fram till Kakarvitta kom vi och bara en timme för sent.

Jag hade köpt hela resan till Pokhara i ett paket, så det gällde att de olika stafettbytena fungerade. Väl innanför Nepal satte de ansvariga mig på en buss till Kathmandu i stället för till Pokhara, men de insåg sitt misstag i tid, och det kunde korrigeras.

Festbussen till Pokhara hette "*Night Queen*", och festen pågick hela natten. Västerlänningar brukar inte ta denna buss, och även denna gång var jag ensam utböling bland idel nepaleser. Varannan timme stannade bussen vid något nattfik eller restaurang, så att man kunde förfriska sig ideligen, och varje vattenhål var förvånansvärt rikt försett med whiskybutiker. Te var en bristvara, men whisky var vanligare än vatten.

Förra gången jag tog denna buss var samma årstid 1995. Då tog resan lång tid i anspråk då vägen var dålig, och man kom inte fram till Pokhara förrän sent på eftermiddagen. Nu kom man fram redan klockan nio på morgonen, exakt 24 timmar efter avresan från Darjeeling.

Mitt bästa resällskap hade dock varit ett ungt engelskt par från Southend-on-Sea, Englands torraste plats, (ett besynnerligt superlativ för någon plats i England,) som skulle resa jorden runt under tre år. De hade bara börjat och skulle nu ner till Calcutta. Han liknade precis Sir Alec Guinness som mycket ung, när han debuterade i "*Great Expectations*", och verkade minst lika trevlig.

Åter till Pokharabussen "*Night Queen*". Den var naturligtvis fullproppad inte bara med människor utan framför allt med saker, då allt bagageutrymme uppe på taket hade upptagits av väldiga flätade burar med fjäderfä i form av många hundra levande kacklande kycklingar. När bussen var som mest ordentligt fullproppad dök det upp några extra passagerare som var damer av den fylligare sorten. Många reser till Indien bara för att få det stora nöjet att få se vackra flickor i saris, det vackraste och mest kvinnligt framhävande av alla kvinnliga klädesplagg; men när damerna är åt det äldre och fylligare hållet blir behållningen av deras behag av motsatt karaktär. En sari har

nämligen en förmåga att accentuera just karaktären av hullet omkring magen, och om detta då är späckat av vällevnad och bekvämlighet blir dess verkan formidabel, när sådana damer kommer klättrande över voluminösa travar av bagage i mittgången, så att de snubblar och faller och kollapsar under företagets gång. Tyvärr finns det inget alternativ till saris för dessa damer. Inte ens Rubens mest svällande kvinnliga hull gick upp mot skådespelet av bagageklättrande feta nepalesiskor i saris under flåsiga överansträngningsmödor.

När jag kom fram till Pokhara möttes jag av en ung man som talade förvånansvärt god engelska och försökte övertala mig att överge mitt gamla hotell "Skogsduvan" för hans eget. Han påstod att "Skogsduvan" fått ny ledning som inte alls var i klass med den gamla. Eftersom han dessutom erbjöd mig gratis billift och rimliga priser gick jag med på att ta hans hotell i beaktande. Det visade sig vara samma hotell som jag kommit till första gången i Pokhara för fem år sedan.

För 150 rupier (nepalesiska) fick jag varm säng med lakan och badrum på rummet med dusch och hett vatten. Det var bara att tacka ja.

Klockan var 9 på morgonen. Man kunde ännu hinna ha en god morgonstund uppe vid Sarankot, så jag gick dit. Det tog precis 1 1/2 timme, trots min mycket nedsatta kondition. Och där uppe kunde man fröjda sig åt Nepals vackraste landskap med solsken och hela sjön i blickfånget tusen meter under sig. Visserligen var det molnigt och disigt, inte ett enda berg syntes och så hade det varit hela säsongen, men man hade ändå lyckats hinna upp efter 24 timmars resa från Darjeeling (737 kilometer) för att få sitt morgonte vid Sarankot.

(forts. i nästa nummer.)

Göteborg den 21 mars 2002, i all hast före nästa hastigt påkomna avresa.....